

מחנה מעפילים עתלית.

סמוך לכביש החוף, בכניסה ליישוב עתלית, נמצא אתר לאומי = מחנה המעפילים עתלית .

המחנה המשוחזר משמש כיום כמרכז חינוכי ללימוד תולדות העפלה לארץ ישראל ובו ניתנת לתלמידים האפשרות ללמוד מקרוב על התנאים במקום, לחוות את התחושות העולות משוטטות שביליו ולהבין את החשיבות שלו לנושא המאבק על העלייה לארץ.

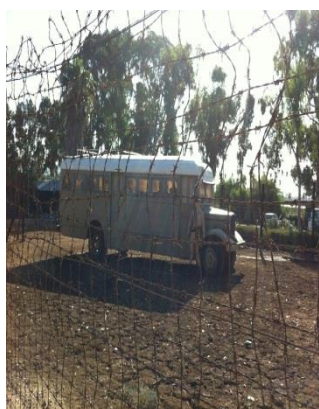
המחנה הוקם על ידי שלטונות המנדט הבריטי בשנת 1939 כמחנה מעצר למעפילים ובשנת 1940 התחילו לעצור כאן את המעפילים שניסו לעלות לארץ ישראל דרך הים או היבשה ללא אישור (סרטיפיקט) מהממשל הבריטי.

המחנה יועד לשכן את המעפילים עד שישוחררו על חשבון מכסת העלייה שהשלטון הבריטי נהג לקבוע מדי כמה חודשים ולכן הוקמו בו צריפי מרפאה, מטבחים וחדרי אוכל, צריף חיסוי בו רוססו העולים DDT למניעת העברת מחלות וכ-100 צריפי עץ שברבים מהם גרו המעפילים תוך הקפדה על הפרדה בין צריפי הבנים לצריפי הבנות.

בכל תקופת תפקודו כמחנה מעצר נכלאו בו עשרות אלפי מעפילים לפרקי זמן שונים ומוסדות היישוב עשו ככל שביכולתם להקל על חיי העצורים ואף לימדו אותם את השפה העברית.

גם עולים שעלו לארץ ישראל בצורה לגאלית - בחלקם נאלצו לשהות במחנה לתקופה של כעשרה ימים עד שבועיים לצורך בידוד ומניעת העברת מחלות ופעולות רישום.

מחנה עתלית הפך לסמל המאבק של בריטניה בעלייה לארץ ולכן ב-10 לאוקטובר 1945 פרץ למחנה כוח של אנשי פלמ"ח שפעלו כחלק מתעונת המרי העברי שוחרר 208 מעפילים ששהו במחנה באותו הזמן. בשנים שלאחר מכן, הוחזקו במחנה גם עצורי: השבת השחורה" ולוחמי המחתרות בנעצרו בעת מאבקם בשלטונות הבריטיים.

אוטובוס להעברת המעפילים

הכניסה למחנה

עמדת השמירה במחנה

עם הקמת מדינת ישראל, שימש המחנה כאחד מאתרי הקליטה לגלי העלייה ההמונית. במחנה זה שהו העולים עד שנמצאו לה פתרונות דיור קבועים יותר.

בזמן מבצע קדש (1956) ומלחמת ששת הימים (1967) הוחזקו במחנה אלפי שבויים ערביים עד לביצוע חילופי השבויים.

בשנות ה-70 המחנה נעזב עד שבשנת 1986 החלה המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל לשקם ולשחזר את המחנה. ב-1987 הוכרז המקום כאתר לאומי למורשת העפלה.

דגם של אוניית המעפילים כ"ט בנובמבר שנבנה על ידי אחד מאנשי הצוות שלה

מחנה עתלית מספר את סיפור התקומה של עם ישראל והמאבק העיקש של אנשיה להגיע לארץ למרות האיסורים וההגבלות של ממשלת בריטניה. הסיפור משלב ציונות, שיתוף פעולה בין גופים שונים במטרה ליצור חברה חדשה בארץ, סולידריות חברתית בין הותיקים לעולים, התארגנות מופתית של היישוב פה בארץ למטרה משותפת לעזור למפעל ההעפלה ואחוות גורל משותפת לכל העם היהודי.

המחנה כולל צריפים משוחזרים בהם ניתן ללמוד על חיי היום יום והשגרה של המעפילים שנכלאו במחנה. **המוקדים המרכזיים הם:**

- **צריף החיטוי:** בצריף זה לומדים המבקרים על התהליך הנדרש שעברו המעפילים שנתפסו עם הגיעם למחנה. הם אולצו לעבור חיטי ב DDT כדי למנוע העברת מחלות לשאר יושבי המחנה. החיטוי לרבים מניצולי השואה היה טראומטי ביותר ועורר זיכרונות קשים מזמן השואה.

מראה המקלחת מבפנים

צריף החיטוי והמקלחות מבחוץ

בצריף זה ניתן לראות תמונות של מעפילים שחיו במחנה וללמוד על שגרת חייהם. וכבר קרו מקרים שמבקרים באתר זיהו את עצמם בתמונות הללו וההיסטוריה הפרטית שלהם התאחדה עם זו הפומבית של המקום.

בחלקו האחורי של הצריף נמצא אולם ובו צופים המבקרים בסרט על פריצת הפלמ"ח למחנה ושחרור המעפילים שבו.

- **צריף משוחזר:** בצריף העץ ששוחזר ניתן ללמוד על סידורי השינה במקום, אובדן הפרטיות והתנאים המינימליים שניתנו למעפילים במחנה.

מבט זהיר בקורות הבונות את הצריף יגלה גם חריטות מקוריות שביצעו מעפילים שגרו במקום וכך הנציחו את שמם.

- **מאגר המידע "בנתיבי העפלה" – מרכז מידע ומחקר למורשת העפלה ע"ש האלוף מרדכי (מוקה) לימון :** אחד הצריפים העיקריים במקום משמש כמרכז המידע הארצי על העפלה. במרכז זה המבקרים יושבים כביכול בתוך בטן של ספינה ולומדים על מבצע העפלה דרך הסיפורים האישיים של המעפילים וכך נוצרת הבנה אישית של סיפור ההעפלה וחיבור למבצע חשוב זה. כיום יש למרכז שמות של 30 אלף – 50 אלף מעפילים אך המטרה היא להגדיל משמעותית את מרכז המידע ולהגיע לפרטים של כל מעפיל שהגיע למחנה.

ניתן מראש, לפני הביקור לשלוח פרטים למרכז של מעפילים שונים וכך במהלך הביקור סיפורם של מעפילים אלו יוצגו לכיתה.

- **אונית מעפילים:** זוהי ספינת קירור לדיג ישנה מלטביה שמצבה דומה למצב ספינות המעפילים וכן גודלה זהה כמעט לחלוטין לספינות המעפילים שהגיעו לארץ לפני קום המדינה. באונייה ישנה חווית ההעפלה, תצוגות אור-קוליות, והמבקרים העוברים בין התצוגות חוזים בשחזור של תאי המגורים הצפופים, המטבח, גשר הפיקוד, ושאר חלקי הספינה כפי שנראו בתקופת ההעפלה.

- **צריף ילדי טהרן:** ילדי טהרן היו ילדים יהודיים מפולין, שברחו עם משפחותיהם כשפרצה מלחמת העולם השנייה אל חבליה המזרחיים של פולין ונתפסו על ידי הצבא האדום ונשלחו לסיביר. בשנת 1942, הוקם הצבא הפולני על אדמת ברה"מ על ידי הגנר ולדיסלב אנדרס והאזרחים הפולנים שוחררו מסיביר. רבים מהפולנים המשוחררים פנו דרומה לארצות החמות יותר, אוזבקיסטן, בוכרה, איראן ועוד. הסוכנות היהודית שנודע לה שילדים יהודים יתומים מסתובבים ברחובות הקימה בטהרן מחנה לילדי הקבוצה שנקרא "בית הילד היהודי" וריכזה בו מאות ילדים. הילדים שם סבלו ממחסור במזון. בינואר 1943, לאחר שהסוכנות היהודית השיגה רישיונות עלייה משלטונות המנדט ואונייה מהרשויות באיראן, ארגנה את עלייתם לארץ ישראל ובסופו של המסע הגיעו לעתלית. קבוצה ראשונה של כ- 719 ילדים הגיעה בפברואר 1943 וקבוצה נוספת של למעלה מ-100 ילדים הגיעה באוגוסט של אותה שנה. בצריף מובא סיפורם המרגש.

פרשת ילדי טהרן התרחשה בשנים 1942-1943, בימי מלחמת העולם השנייה. כ- 940 ילדים, רובם יתומים מיצולי שואה, נאספו מאזורי דרום מזרח ברית המועצות, על ידי הסוכנות היהודית, והובאו למחנה סמוך לטהרן. לאחר שהושגו להם "סרטיפיקטים" הם עברו מסע מפרך, שנמשך 46 יום, על פני ארצות וימים, והגיעו לארץ ישראל.

עם הגעתם לארץ ישראל, שהו הילדים במחנה המעפילים בעתלית, ולאחר תקופה קצרה הועברו מן המחנה אל כפרי נוער וקיבוצים.

ילדי טהרן התערו בחי" המדינה ורבים מהם הגיעו להישגים נכבדים בתחומי החברה והעשייה.

ילדי טהרן/ נתן אליתרמן
(חמש עשרה שנה ממת הייסוס ארצה, 1988)
בס אחר שירבו הם שנים ויקינו,
בס אחר שהזמן ישנה תארם
ויעטרם קרחת וזקנים שילבינו,
'קראו הם עדין ילדי טהרן'...

מחנה עתלית מציע הדרכה במקום בתיאום מראש. לכל כיתה מצורף מדריך מקצועי. וניתן להפעיל במקום ארבע כיתות יחד באותה השעה.
הפעילות אורכת כשעתיים: תחילה מקבלים התלמידים סקירה קצרה של כ-15 דקות על המקום ולאחריה הם עוברים בצריפים השונים ונחשפים לסיפור ההעפלה לארץ בכללותו (צריף החיטוי, צריף השינה, מאגר המידע וביקור באוניה), מיצג העוסק בילדי טהרן הוא אופציה בלבד ויש להודיע על הרצון לבקר בו מראש וכן לתת לתלמידים רקע על הסיפור.
הורדת התלמידים מהאוטובוסים תיעשה בכניסה למחנה. במקום מגרש חניה גדול וגישה נוחה.

שילוב בחומר הלימוד:

את הסיור במחנה המעפילים עתלית ניתן לשלב בעת הוראת נושא העליות לארץ והמאבק בשלטון הבריטי. מומלץ כי התלמידים יגיעו לסיור עם רקע בתקופה זו.
הסיור במקום מעלה ערכים רבים למחשבה ולדיון: ערבות הדדית, חשיבות הצבת יעדים ומטרות, לקיחת אחריות ועוד.

לחטיבות הביניים (כיתה ט'):

סיור השם דגש על המאבק בשלטון הבריטי המנדטורי בארץ. והעליה לארץ תוך נגיעה ביחסי יהודים בריטים בארץ בשנות העשרים והשלושים.

לחטיבה העליונה:

בעת הוראת נושא "בונים מדינה" - סיור ששם דגש על העפלה לארץ משנת 1939 והלאה, תוך שימת דגש על קשיי המעפילים, פעולות הפריצה של הפלמ"ח וחשיבות מאגר המידע.

המוזיאון פתוח בימים א-ה בין השעות 09:00-17:00

שישי וערבי חג 09:00-13:00

כתובת: מחנה מעפילים עתלית, ת.ד. 189 עתלית. שינה הכוונה מסודרת של שילוט למקום.

אתר מחנה עתלית: <http://www.shimur.org/Atlit>

להזמנת סיורים:

לירון רכזת הדרכה – 04-9841980 hadracha-atlit@shimur.org.il

נכתב על ידי מייה בן יאיר, יוני 2014

